22/04/2019

“Από την θλίψη της νηστείας και του θανάτου (των αμαρτιών μας) στην ένδοξο ανάσταση”

/ Γνώμες

π. Γεώργιος Δημητρόπουλος, Εφημέριος Ι. Ν. Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου Γομοστού Υπ. Μ.Α. Θεολογίας

Ο πιστός άνθρωπος μέσα στην Εκκλησία, ιδιαίτερα στην δυσανάβατη περίοδο της Μ. Τεσσαρακοστής, ομοιάζει σαν ένα αθλητή του μαραθώνιου, που γνωρίζει καλά πως όταν φθάσει στην τελική ευθεία του αγωνίσματος και γίνεται ορατό το τέλος της διαδρομής, τότε νιώθει ότι πρέπει να εντείνει την προσπάθειά του αξιοποιώντας όλα τα πνευματικά και σωματικά αποθέματα του δυναμισμού του, ώστε να κατορθώσει να φτάσει στο τέρμα, στον σκοπό του αγωνίσματος που είναι ο στέφανος της δόξας.

Έτσι, ο πιστός αθλητής του πνευματικού αγώνα, ο κάθε πιστός χριστιανός, ο οποίος διέτρεξε αγωνιστικά την αγία και μεγάλη Τεσσαρακοστή, αντικρίζει με ελπίδα μέσα στη *χαρμολύπη*[1] της κατανυκτικής ατμόσφαιρας των ιερών ακολουθιών, να ανοίγεται μπροστά του η τελική ευθεία που οδηγεί στο τέρμα του νηπτικού δρόμου. Αφού, ως γνωστό, η Μ. Τεσσαρακοστή θεωρείται από τους Πατέρες ως οδός, που οδηγεί από την θλίψη της νηστείας και του θανάτου *(των αμαρτιών μας)* στην ένδοξο ανάσταση *(ανάσταση ψυχής)*[2]. Η οδός η οποία μέσω της Μ. Εβδομάδας οδηγεί στη συνάντηση με τον Αναστημένο Χριστό, τον δοτήρα της ζωής. Στο τέλος, λοιπόν, της Μ. Τεσσαρακοστής και στον τελευταίο κατανυκτικό εσπερινό, διατυπώνεται εύληπτα μια συγκεκριμένη πρόσκληση, αλλά και πρόκληση: «Την έκτην των σεπτών Νηστειών εβδομάδα, προθύμως απαρχόμενοι Κυρίω, προεόρτιον ύμνον των Βαΐων άσωμεν πιστοί, ερχομένω εν δόξη, δυνάμει Θεότητος επί την Ιερουσαλήμ, νεκρώσαι τον θάνατον˙ διό ετοιμάσωμεν ευσεβώς, τα της νίκης σύμβολα, τους κλάδους των αρετών, το Ωσαννά εκβοήσαι, τω ποιητή του παντός»[3].

Διά μέσου αυτού του εξαίσιου θεολογικά Προσομοίου, μας καλεί ο υμνογράφος να ξεκινήσουμε με προθυμία την έκτη εβδομάδα των σεπτών Νηστειών, ψάλλοντας προεόρτιο ύμνο για την Κυριακή των Βαΐων. Την ημέρα κατά την οποία θα έρχεται ένδοξος ο Κύριος στην Ιερουσαλήμ προκειμένου να νεκρώσει τον θάνατο με την δύναμη της θεότητάς Του. Φαίνεται ήδη το τέρμα στον (πνευματικό) ορίζοντα και τα βήματα που θα ακολουθήσουν είναι προδιαγραμμένα. *«Ιδού αναβαίνομεν είς Ιεροσόλυμα»*[4]. Ιδού, λοιπόν, συνεχίζουμε οι άνθρωποι να ανεβαίνουμε την ανηφόρα της δυσανάβατης προσωπικής περιπέτειας της ζωής μας. Όμως, ξαφνικά, κατά παράδοξο τρόπο, μέσα στο φέγγος των προσδοκώμενων επιθυμιών μας, τα οδυνηρά και δυσβάστακτα, τα αφόρητα και απέλπιδα ή, τα τραγικά και αγωνιώδη τεκταινόμενα του βίου μας, αποκτούν πλέον καινούριο νόημα. Αφού η υποταγή στη φθορά και στο θάνατο δεν είναι πια ανυπέρβλητη, διότι, ξεπερνιέται ο στενός ορίζοντας που οριοθετείται από την απελπισία μας, καθώς αυτός σβήνει όταν συναντήσει το ευρύ και απεριόριστο ορίζοντα των δωρεών της Χάριτος του Θεού[5]. Άλλωστε, κατά τον Γρηγόριο Παλαμά, το θεμέλιο απελευθέρωσης της ανθρώπινης φύσης από την εξουσία του διαβόλου, της αμαρτίας, της φθοράς και του θανάτου, τέθηκε ήδη με την ενανθρώπηση του Θεού Λόγου, ενώ με την ανάσταση του Χριστού επισφραγίστηκε η οντολογική απελευθέρωση του ανθρώπου από την πολλαπλή δουλεία του[6].

Ο άγιος Σιλουανός ο Αθωνίτης έφτασε ακριβώς σε αυτή την έσχατη απόγνωση και απελπισία, ώστε να πιστέψει στην καρδιά του ότι *«ο Θεός είναι αδυσώπητος»* [7](!), που τον βύθισε σε απερίγραπτη ψυχική αγωνία. Τότε, όμως, ήταν που *«ο Κύριος εμφανίστηκε με ακατάληπτο τρόπο στον νεαρό δόκιμο μοναχό και όλη του η ύπαρξη, ακόμη και το σώμα του γέμισαν από την φωτιά της χάρης του Αγίου*

Πνεύματος»[8]. Πολύ αργότερα, μετά από δεκαπέντε χρόνια σκληρού πνευματικού αγώνα και άσκησης, *«όταν δεν μπορούσε να προσευχηθεί καθαρά και έλεγε με θλιμμένη καρδιά την προσευχή»*, παίρνει *«νέα απάντηση από τον Θεό στην καρδιά του: Κράτα τον νού σου στον άδη και μην απελπίζεσαι»*[9]. Από εκείνη την στιγμή που άγιος Σιλουανός έγινε, θεία συνάρσει, εμπειρικός γνώστης της Χάριτος, δηλ. απέκτησε εμπειρία Θεού, η (ψυχική/πνευματική) οδύνη του μπορούσε ακόμη να έχει πολλές αφορμές, αλλά να έχει μία μόνο αιτία: τον πόνο της ψυχής, όταν βιώνει αυτή πως η θεία Χάρη δεν είναι αδιαλείπτως αισθητή, λόγω των εμποδίων που εγείρουν μέσα στη ψυχή τα πάθη[10]. Με άλλα λόγια, ο Γέροντας βίωσε πραγματικά στο βάθος της ψυχής (καρδίας) του, την (φαινομενική)[11] εγκατάλειψη του Θεού. Αυτή ήταν η πραγματική του οδύνη, γι' αυτό προσευχόταν θερμά στον Χριστό να ξαναέρθει η Χάρις.

Υπάρχουν όντως πολλά βάσανα και ποικίλες μορφές πόνου στη ζωή των ανθρώπων. Ωστόσο, στην πραγματικότητα υπάρχει μόνο ένας αβάσταχτος (ψυχο-πνευματικός) πόνος, ο οποίος περικλείει και ανακεφαλαιώνει όλους τους άλλους πόνους. Είναι αυτός, το να μην είσαι άγιος. Σε αυτό το σημείο, ειδικά, ο πατερικός λόγος είναι ακριβής: *«Πρέπει να γνωρίζουμε ότι ασφαλής ένδειξη της άσκησης και συνάμα όρος προκοπής, είναι η οδύνη (άλγος), δηλαδή η αίσθηση της επαίσχυντης αμαρτωλότητάς μας, όταν με πένθος προσπίπτουμε μπροστά στον Ιησού, όπως η αμαρτωλή γυναίκα στα πόδια Του στην οικία του Σίμωνος του λεπρού στη Βηθανία»* [12]. Άρα, η προσωπική μας συνάντηση με τον Χριστό και το άνοιγμα (πλατυσμός)[13] της καρδιάς για την θριαμβευτική του είσοδο, δεν στηρίζεται σε μια συγκινησιακή ψυχολογική φόρτιση, αλλά προϋποθέτει τον καθαρισμό[14] της καρδιάς από τα πάθη μας[15]. Προϋποτίθεται η μετατροπή των αποξηραμένων κλαδιών των παθών μας, σε αναζωογονημένα κλαδιά των αρετών, κατά την προτροπή του Προσομοίου που αναφέραμε πιο πάνω.

[1] Χαρμολύπη ή χαροποιόν πένθος, είναι το ψυχο-πνευματικό συναίσθημα που εμφορείται ταυτόχρονα από χαρά και λύπη. Μέσα στην Εκκλησία ο πιστός βιώνει εμπειρικά το μυστήριο της σωτηρίας του διά της θείας Χάριτος, δηλ. ενώ νιώθει την θλίψη και τον πόνο των Παθών του Κυρίου, μαζί κι αυτός την θλίψη των αμαρτιών του, ταυτόχρονα όμως νιώθει και την χαρά της Αναστάσεως, μαζί κι ο πιστός νιώθει την χαρά της αφέσεως των αμαρτιών του διά της μετανοίας και εξομολογήσεως. Ανάσταση ψυχής. Βλ. επίσης, υποσ. 18.
[2] Η αποκατάσταση της φύσης του ανθρώπου (ψυχοσωματικά και πνευματικά) στο αρχαίο κάλλος, βλ. Γρηγορίου Νύσσης, Λόγος περί Ψυχής και Αναστάσεως, PG 46.
[3] «Στιχηρόν προσόμοιον», Κυριακή εσπέρας της Κυριακής Ε' των Νηστειών, Τριώδιον, εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 1960, σελ. 313.
[4] Ματθ. 20, 18. Μάρκ. 10, 33.

[5] Βλ. π. Αδ. Αυγουστίδη, Παραμυθητική Θεολογία, εκδ. Δομή, Αθήνα 2008, σελ. 141-143.
[6] Γρηγορίου Παλαμά, Ομιλία 5, PG 151, 64 BC.
[7] Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, Ο Γέροντας Σιλουανός του Άθω (1866-1938), εκδ. Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1978, σελ. 23.
[8] Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, Ο Γέροντας Σιλουανός του Άθω, όπ. παρ., σελ. 23-24.
[9] Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, Ο Γέροντας Σιλουανός του Άθω, όπ. παρ., σελ. 41-42.
[10] π. Αδ. Αυγουστίδη, Παραμυθητική Θεολογία, όπ. παρ., σελ. 143-145.
[11] Φαινομενική εγκατάλειψη Θεού, αφού κατ' ουσίαν, ποτέ δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο ο Θεός, αλλά φαίνεται ότι τον εγκαταλείπει η Χάρις για να φανεί ο αγώνας του. Δηλ. κατ' αυτή την περίοδο της εγκαταλείψεως δεν κάνει φανερή (αισθητή) την παρουσία του ο Θεός διά της Ενέργειάς (Χάρης) Του, αλλά μένει φαινομενικά κρυπτόμενος, βλ. πειρασμούς του Μ. Αντωνίου. Βλ. περισσότερα Αρχιμ. Σωφρονίου Σαχάρωφ, Οψόμεθα τον Θεόν καθώς εστί, εκδ. Ι. Μ. Τιμίου Προδρόμου, Έσσεξ Αγγλίας 1992, σελ. 193 κ.εξ.
[12] Θεοφάνη Επίσκοπου, Νοερά άθλησις, Γέρ. Κλήμεντος, Άγιον Όρος 1987, σελ. 83.
[13] Βλ. πλατυσμός καρδίας, ή πλατυσμός ψυχής, βλ. Β' Κορ. 6, 11: «Το στόμα ημών ανέωγεν, η καρδία ημών πεπλάτυνται· πάντας ένδον έχομεν· και ουδέ τούτο απλώς, αλλά μετ' ευρυχωρίας πολλής». Κατά την Ψυχολογία της Θρησκείας, ως πλατυσμός ψυχής, θεωρείται ο «μέγας» ή πνευματικός εαυτός, ή ακόμα και το υψηλότερο κέντρο στον άνθρωπο (δηλ. πνεύμα ή νούς), που διαθέτει ένα αίσθημα ελευθερίας, ευρύτητας, άνεσης, μεγαλοκαρδίας, «αρχοντιάς» (βλ. άγιο Παΐσιο Αγιορείτη), ψυχικής ηρεμίας (γαλήνης, Ψαλμ. 117, 5), μακαριότητας (Ψαλμ. 118, 45. Σ. Σειρ. 47, 12), πλατυσμού, διεπικοινωνίας με άλλους εαυτούς, αλλά και την όλη πραγματικότητα. Ένας εαυτός, που σαν την πνευματική μήτρα του απ. Παύλου, συν-χωρεί όλη την οικουμένη: «πάντας ένδον έχομεν· και ουδέ τούτο απλώς, αλλά μετ' ευρυχωρίας πολλής». Επίσης, στην Ορθόδοξη ανατολική Υμνογραφία, ο νούς ή η καρδία (ή/και η διάνοια ή όλη ψυχή) των Αγίων, των Μαρτύρων και των Οσίων αναφέρεται ότι με την Θεία Χάρη «πλατύνονται», «καταπλατύνονται», «εμπλατύνονται» ή «προσπλατύνονται» όσον αφορά στην «θεωρία» Θεού (φωτισμός, αγιασμός, θεογνωσία και Θεία θέα). Αρχέτυπο, βέβαια, Πλατυτέρας παραμένει αιώνια η «γαστήρ» της Υπεραγίας Θεοτόκου. (Βλ. Σ. Κ. Τσιτσίγκου, Γνωσιακή Ψυχολογία της Θρησκείας, εκδ. Tremendum, Αθήνα 2018).
[14] Βλ. Ματθ. 5, 8.
[15] Α. Αυγουστίδη (πρωτοπρ.), Η ανθρώπινη επιθετικότητα. Ποιμαντική και Ψυχολογική προσέγγιση στην Κλίμακα του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1999, σελ. 181-186.